

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Давлатлараро сув хўжалигини мувофиқлаштириш

комиссиясининг

илмий-ахборот маркази

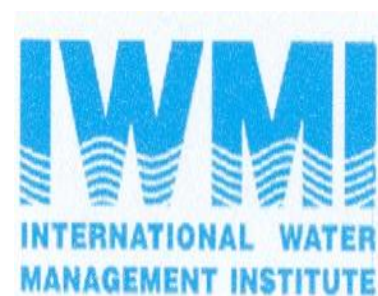
Сув ресурсларини бошқариш халқаро институти

**«Фермер хўжаликлари даласида сувнинг маҳсулдорлигини ошириш»
лойиҳасининг**

БУҒДОЙНИ ЗАНГ КАСАЛЛИГИ ВА УНГА

ҚАРШИ КУРАШ ЧОРАЛАРИ БЎЙИЧА

ТАВСИЯ

АНДИЖОН

Буғдойзорларда асосан занг касаллигининг **уч тури поя, қўнғир ва сариқ занг касалликлари** кўп учрайди.

Поя занги тоғ олди минтақаларида буғдойни сут-мум пишиш даврида кайд этилади. Касалликни ривожланиши ҳамда тарқалиши суст бўлганлигидан ҳосилга зарари ҳозирча кам. Бундан ташқари Шарқий Африкада пайдо бўлган поязанги қўзғатувчисининг янги тури Марказий Осиёга тарқалмоқда ва Эронга ҳам етиб келган. Бу касалликни мамлакатимизга кириб келиш хавфи бор. Поя занги 15 °С ҳароратда бошланади. Демак, буғдойзорларда мунтазам кузатув олиб бориш зарур. Ушбу касаллик аниқланиши билан ҳимоя тадбирларини қўллаш зарур.

Буғдой қўнғир занги. Касаллик кейинги йилларда деярли ҳамма вилоятларда буғдойда ўртача ва кучли равишда ривожланмоқда. экинларда касаллик бошланиши ва касалланиш даражасига боғлиқ ҳолда занг касалликлари ҳосилни ҳар хил даражада камайтиради. Агар буғдой гуллаш даврида 40-80 фоизгача қўнғир занг билан касалланса, ҳосилнинг 10,0-26,5 фоизгача нобуд бўлади. Бошоқ чиқариш босқичида касаллик 40-50 фоизгача ҳосилни нобуд қилиши мумкин.

Касаллик белгилари: баргларда (дуч келган жойларида) думалоқ, сарғиш-қўнғир, чангли урединно-пустула (ёстикча), ҳосил бўлади. Шу пустулалар ичида ривожланган урединно споралар бошқа барглар ва ўсимликларга шамол ёрдамида ўтади ва об-ҳаво замбуруғ учун қулай (ёмғир, шабнам, температура 15-23 °С) бўлса, бошқа барглар ва ўсимликларга янада кенгроқ тарқалади. Касаллик ҳаво ҳарорати 10°С бўлганда бошланади.

Касаллик манбаи – тоғларда, адирларда қўнғир занг билан касалланган ёввойи ҳолда ўсадиган бошоқли бегона ўтлар ҳисобланади. Шу ўтларда нурединно-споралар кузда кузги буғдой экинига ўтади ва касаллик янгидан тарқалади. Замбуруғ касал буғдой майсаларининг ичида мицелий ҳолида ва баргаларида пустула сифатида қишлайди.

Буғдой сариқ занги. Бу касаллик қўнғир зангга нисбатан камроқ тарқалган, аммо келтирадиган зарари юқори бўлгани учун, ўта хавфли

ҳисобланади. Сарик занг ҳатто дон тўлиш босқичида учраганда ҳам, 5-10 фоиздан 30-35 фоизгача ҳосилни нобуд қилади.

Касаллик белгилари: кўнғир зангдан фарқли ўлароқ, сарик зангбаргларда узун, қатор-қатор жойлашган, равшан сарик урединно пустилулар ҳосил қилади.

Сарик зангнинг экинларга тарқалиши ва қишлоқ хусусиятлари кўнғир зангникидан фарқ қилмайди, аммо об-ҳавога муносабатлари хар-хил. Сарик занг ҳам ёмғир, шабнам талаб қилади, аммо бу касаллик учун қулай харорат анча пастроқ 8-15 °С. Касалликни бошланиши учун 2 °С ҳаво харорати зарур.

Кураш чоралари: хар иккала занг касалликларига қарши кураш чоралари бир-бирига ўхшайди.

Биринчи навбатда эрта баҳордан бошлаб ғалла майдонларини атрофи, ариқларни қирғоқлари қуриган ўт-хашаклардан тозаланиши керак. Барча майдонларда агротехник тадбир (органик ва минерал ўғитлар билан озиклантириш, шарбат билан суғориш, бегона ўтларга қарши гербицид сепиш ва х.к.)лар сифатли даражада олиб борилиши керак. Касаллик тушиш эҳтимоли бор ғалла майдонлари аниқланиб биринчи навбатда шу майдонлари суспензия сепилиши керак.

Суспензия қўллаш.

Кузги буғдойни қўшимча озиклантириш учун суспензия усулидан фойдаланиш мақсадга жуда мувофиқ келади. Бу тадбир ғаллани найчалаш, бошоқлаш ва донни сут пишиш даврларида ўтказилади.

Суспензия тайёрлашда ёки кузги буғдойни қўшимча озиклантиришда асосан 46 фоизли карбомид (мочевина) ўғитидан фойдаланилади. Карбомид сувда яхши эрийди ва кузги буғдойнинг барги орқали тез ўзлаштирилади.

Суспензия қуйидагича тайёрланади. *Биринчи қўшимча озиклантириши* учун гектарига 4,5-5 кг карбомид 25 литр сувда, оддий суперфосфат ҳамда 5-6 кг миқдорда шунча сувда эритилади, бунинг учун обдон аралаштирилади. Сўнг эритма 60-70 градусгача иситилади. Кейин бу

эритма (50 литр) сузилади. Тайёрланган икки идишдаги эритмага 250 литр сув қўшиб хажми 300 литр бўлган идишга қуйилади.

Иккинчи озиклантиришда карбомид миқдори 6-7 кг бўлиб, бошқа иккинчи идишда 5 кг калий тузи обдон аралаштирилади. Сўнг бу икки идишдаги жами 50 литр эритма сузилади. Кейин 250 литр сувли 300 литрли идишга қуйилади. Шу билан 300 литр ишчи эритма 1 гектарли кузги буғдойни барглар орқали озиклантиришга шай холга келтирилади.

Кузги буғдойни *учинчи озиклантиришда* карбомид миқдори 9-10 кг, оддий суперфосфат миқдори эса 7-8 кгни ташкил этади. эритма тайёрлаш жараёни эса худди биринчи озиклантиришдагидек ўтказилади. Суспензия кузги буғдойни ташқи ноқулай шароит ва каслликлардан сақлаб қолиш усули бўлибгина қолмай, балки унинг дон сифатига ҳам, салмоғига ҳам ижобий таъсир этади.

Агар занг касаллиги бошланган бўлса ҳосилни сақлаб қолиш учун экинларга албатта Бампер, Тилт, Алто-супер, фоликур каби фурунгицидлардан бирини сепиш мақсадга мувофиқдир.

Бунда гектарига Бампер (25%) – 0,5 литр, Фоликур (22,5 %) – 0,5 литр, Алто-супер (33%) – 0,3 литр, Тилт (25%) – 0,5 литр меъёрда 300 литр сувда эритилиб сепилади.

Ушбу тавсиянома “Ахборот Маркази”нинг мутахассиси, Қ.Х.Ф.Н.С. Ўз ПТИ Андижон филиали катта илмий ходими С.Баҳромов томонидан илмий манбалар асосида тайёрланди. Мурожат учун телефон 224-40-41